

УДК 338.242

DOI: 10.31891/PT-2021-1-7

РУДЕНОК А.І.

ORCID ID: 0000-0003-1197-0646

e-mail: rudenok-alla@ukr.net

Хмельницький національний університет

ГУЛЯК І. Р.

ORCID ID: 0000-0001-8811-6435

e-mail: irynhuliak@gmail.com

Хмельницький національний університет

КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті висвітлено актуальність підготовки майбутніх психологів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. В роботі здійснено теоретичний аналіз понять «готовність», «діти з особливими освітніми потребами», «психологічний супровід». Також представленні компоненти професійної готовності майбутнього фахівця та показники готовності майбутнього психолога. У роботі проаналізовано негативні особистісні якості, що заважають формуванню готовності майбутніх фахівців та пріоритетні шляхи розвитку компонентів готовності.

Ключові слова: психологічна готовність, психологічний супровід, компоненти готовності та критерії, професійна готовність, професійна підготовка, майбутній психолог, діти з особливими освітніми потребами, інклюзивна освіта.

ALLA RUDENOK,

HULYAK IRYNA

Khmelnitsky National University

COMPONENTS OF PROFESSIONAL READINESS OF FUTURE PSYCHOLOGISTS FOR WORK WITH CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

In the article, we described the relevance of training future psychologists to work with children with special educational needs. In this work, the theoretical analysis of concepts of "readiness" carried out. The concept of readiness of the future specialist is interpreted from different positions, namely from the motivational, prognostic, emotional, intellectual position. We revealed the essence of the concept of "children with special needs" and their classification by A. Kolupaeva and L. Savchuk. We also described the interrelated components of psychological support for children with special educational needs. In addition, presented the components of professional readiness of the future specialist and the criteria of readiness of the future psychologist. Namely, the motivational, cognitive, emotional-volitional, personal and connotative components described. In our work, we have identified negative personal qualities that prevent the formation of readiness of future professionals. Such qualities include emotional

instability (conflict, irritability, etc.), intolerance in communication with students with special educational needs, indifference, anxiety, guilt, dependence on the opinions of others, insecurity (fear of failure), passivity, low initiative and mobility; orientation in professional activity on money and prestige, low motivation, lack of desire to self-develop and study, etc.

Discovering priority ways to develop readiness components is an important part of our work. This includes informative awareness of legislation in the field of inclusive education, internalization of theoretical knowledge and practical skills in such disciplines as special psychology, clinical and medical psychology, pathopsychology, psychogenetics, neuropsychology, neurosology, design of inclusive space, etc., knowledge of individual differences, children taking into account the symptoms and nosology of developmental disorders, etc.

Keywords: psychological readiness, psychological support, components of readiness and criteria, professional readiness, professional training, future practical psychologist, children with special educational needs inclusive education.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Актуальність питання роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП) на разі збільшується з кожним днем. Кількість дітей, що потребують особливого освітнього підходу збільшується, а підготовка фахівців потребує більшої уваги. Часто такі діти потребують не тільки особливого підходу від педагогів чи вихователів, а й від психолога. Психолог має перед собою завдання формувати позитивні міжособистісні відносини серед дітей з ООП, підтримувати їх розвиток, консультувати батьків та педагогів стосовно особливостей розвитку, навчання, спілкування, соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами. Але у практичній діяльності психологам часто не вистачає теоретичної та практичної готовності для забезпечення якісного психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами. Таким чином, актуалізується питання підготовки майбутніх психологів до роботи з дітьми з ООП.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналізуючи наукові джерела можемо виділити напрацювання К. Бовкуша [1], Д. Супрун [2], І. Демченко [3], Т. Ярая [4] та ін. які присвячені проблемі професійної підготовки у закладах вищої освіти майбутніх психологів та педагогів, що спроможні кваліфіковано впроваджувати інклюзивне навчання у закладах загальної середньої освіти.

Такі науковці, як Л. Сухоставська, С. Наход, Т. Ярая, та ін. досліджували загальні та часткові аспекти підготовки практичних психологів у закладах вищої освіти, а у роботах І. Войцих та Н. Байбекова описано особливості формування окремих компетентностей готовності.

У дослідженнях закордонних науковців С. Жубакова [5], Б. Байменова [5], С. Черкасова [6], З. Бекова [5], та ін. виділялась значущість професійної підготовки шкільних психологів, спроможних здійснювати висококваліфікований психологічний супровід навчання дітей з особливими освітніми потребами у закладах освіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Всупереч значній кількості досліджень готовності майбутніх психологів до роботи з дітьми з особливими потребами, проблема залишається. Тому важливим залишається питання розкриття способів розвитку готовності майбутніх фахівців. У подальших дослідженнях варто розширити питання способів формування готовності майбутніх психологів до роботи в умовах інклюзії.

Формулювання цілей статті

Метою статті є аналіз компонентів професійної готовності майбутніх психологів до роботи з дітьми з особливими потребами.

Виклад основного матеріалу

Для початку варто з'ясувати сутність поняття «готовність». Готовність до професійної діяльності – це «сплав функціональних і особистих компонентів, що забезпечує мотиваційну і розумову готовність і здатність суб'єкта до здійснення професійної діяльності» (Б. Байменова, З. Бекова, С. Жубакова) [5].

Різними дослідниками у контексті професійної діяльності майбутнього психолога поняття готовність трактується з різних позицій. С. Черкасов [6] трактує поняття готовності з мотиваційної позиції, а саме усвідомлення цінності, потреб та сенсу діяльності. Самореалізацію, можливість виявити свій потенціал у практичній діяльності у понятті професійної готовності виділяють Д. Супрун [2], Т. Ярая [4] та ін. Ю. Масловська [7] та ін. виокремлюють прогностичність у структурі готовності майбутнього фахівця, усвідомлення перспективи професійної ситуації, базуючись на минулому досвіді. Б. Байменова, С. Жубакова, З. Бекова [5] розглядають професійну готовність як сукупність внутрішніх та зовнішніх умов, а саме особистісних якостей спеціаліста, мотиваційних, професійних, емоційних та інтелектуальних цінностей, які забезпечують готовність майбутнього фахівця до професійної діяльності.

Щодо поняття дітей з особливими освітніми потребами, то досі немає узгодженості вказаної термінології ні у закордонній спеціальній освіті, ні у вітчизняній. МОН України [8, с. 5], згідно зі світовою соціальною моделлю розуміння поняття «інвалідність» («special education needs (SEN)» [9, с. 4]) офіційно затвердили уживання поняття

«діти/учні з особливими освітніми потребами» замість поняття «діти/учні-інваліди». Вказаний термін офіційно уживається у країнах-членах Організації економічного розвитку та співпраці [10, с. 3] та зараховує таку категорію дітей/учнів, які: 1. Мають труднощі у навчанні, внаслідок порушень психофізичного розвитку. 2. Належать до соціально вразливих груп [11, с. 57].

Л. Савчук та А. Колупаєвою [12, с. 36] було виділено три основні групи дітей з ООП:

- 1) діти із психофізичними порушеннями;
- 2) діти із соціально вразливих категорій населення;
- 3) обдаровані діти.

У цьому контексті автори, згідно зі статистикою вказують що, нинішні обдаровані школярі становлять 3–5 % від загальної кількості учнів [12, с. 3].

У закладах загальної середньої освіти психологи повинні координувати психолого-педагогічні дії (психолого-педагогічний супровід) в умовах інклюзивного навчання.

Психологічний супровід дітей з ООП є пролонгованим динамічним процесом, цілісною діяльністю психолога, що передбачає шість взаємопов'язаних компонентів [13]:

1) конкретизацію потенційних можливостей і особливостей психічного стану дитини стосовно отримання освіти, що впроваджується з допомогою адаптованої освітньої програми;

2) розробку умов навчання та їх уточнення (разом з іншими спеціалістами інклюзивно-ресурсного центру формування освітнього напрямку дитини з особливими освітніми потребами у структурі діяльності освітнього закладу), адекватних індивідуальних особливостей, що виявили в процесі діагностики;

3) психологічне консультування батьків або опікунів, педагогічних, соціальних, медичних працівників, при необхідності працівників інших організацій, що представляють інтереси дитини в освітньому закладі, сім'ї, в соціумі в цілому;

4) простежування динаміки рівня соціальної адаптації й навчання дитини в умовах включення в інклюзивний простір навчального закладу (здійснюється спільно з іншими фахівцями психологічного супроводу);

5) розробку й реалізацію профілактики та корекційно-розвиткової роботи щодо дитини з особливими освітніми потребами у структурі адаптивної освітньої програми;

6) просвітницьку діяльність, яка спрямовується на підвищення психолого-педагогічної та медико-соціальної культури фахівців у

педагогічному колективі.

Г. Варіна та ін. у структурі психологічної готовності майбутнього психолога до професійної діяльності в інклюзивному просторі виділяли такі компоненти, як мотиваційний; когнітивний; емоційно-вольовий; особистісний; конотативний [14].

Мотиваційний компонент. Це мотиви які виникають через потребу в психологічній діяльності, підштовхують особистість ставити перед собою ціль, а досягнення її вже стає мотивом для до виконання та продовження діяльності, до постановки майбутніх цілей. У психологічній готовності майбутнього фахівця мотиваційний компонент включає мотиваційні, ціннісно-сміслові установки, моральні принципи у сприйнятті «іншого», що формують ставлення до інклюзії в цілому, внутрішню мотивацію до збагачення досвідом. Саме такі установки визначають прагнення пізнавати та розвивати навчальний простір в умовах інклюзії, внутрішнє бажання надавати дітям з ООП психологічну допомогу

Емоційно-вольовий компонент. Професійна компетентність фахівця напряму залежить від його володіння сучасними методами вирішення професійних завдань та досвідом професійного саморегулювання. Рівень розвитку саморегуляції вказує на рівень розвитку основних компонентів волі: цілеспрямованості, витримки, наполегливості, сміливості, дисциплінованості. У професійній діяльності управління емоційною сферою має особливе значення, адже емоції, в їх цілісності, слугують мотивами діяльності. Емоційне прийняття та розуміння дітей з особливими освітніми потребами є важливим чинником в емоційно-вольовому компоненті.

Когнітивний компонент. Сукупність знань специфіки майбутньої роботи, принципів, закономірностей, напрямків, технологій діяльності, відповідність рис особистості до вимог професійної діяльності формують упевненість у своїх силах. Наявність таких знань допомагають формувати образ «Я» в професійній діяльності, впроваджувати авторську систему діяльності, розвивати прагнення до рефлексії, виражати та відстоювати свою думку. У когнітивному компоненті готовності майбутнього фахівця до роботи з дітьми з ООП важливим чинником є процес інтеріоризації накопичених теоретичних та практичного знань для вироблення власного вектора професійної діяльності.

Особистісний компонент. В особистісному компоненті ключовим поняттям є гармонійна «Я концепція» майбутнього фахівця — це характерологічні особливості, самосвідомість, саморефлексія, професійна самооцінка, актуалізація особистісного та професійного

зростання. Під професійною рефлексією розуміється уміння здійснювати систематичний самоаналіз та творчу активізацію професійної діяльності. Рефлексія є важливою у професійному розвитку особистості, становленні професійної «Я-концепції» та формує професійну стійкість майбутнього фахівця.

Конотативний компонент. Конотативний компонент включає операційний склад діяльності та професійну стійкість фахівця. Уміння, навички, професійно стійка поведінка та діяльність особистості в сукупності має інструментально-технологічний характер. Професійна стійкість фахівця залежить від уміння адаптуватися до життєвих обставин і діяльності, що змінюються, інтегруватися у нове середовище, підлаштовувати тип та характер своєї професійної поведінки. Від майбутнього фахівця це вимагає творчого мислення, ініціативності, гнучкості та самостійності в постановці, реконструкції й вирішенні завдань у професійній діяльності. Працюючи з дітьми з ООП психолог повинен спиратись на індивідуальні особливості дитини, демонструвати інноваційний та креативний підхід цим самим реалізувати диференційований підхід.

Інші дослідники [1-2; 5-6] виділяють чотири компоненти готовності майбутнього психолога до роботи в інклюзивних закладах освіти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний та рефлексійний. У наукових напрацюваннях І. Калиновської виокремлені показники до цих компонентів готовності майбутнього фахівця [15] :

1) показники мотиваційно-ціннісного компонента:

- позитивне сприйняття психофізичних відмінностей учнів з особливими освітніми потребами;
- усвідомлення необхідності здійснювати моніторинг (діагностувати, аналізувати, прогнозувати тощо) індивідуальні особливості психофізичного стану дітей шляхом застосування найновіших психолого-педагогічних технологій;
- бажання та активність у здійсненні психологічного супроводу учнів з особливими освітніми потребами та інших суб'єктів освітнього процесу (учнів традиційного розвитку, батьків учнів, педагогів, адміністрації школи);
- зацікавленість у позитивних результатах психолого-педагогічного супроводу інклюзивного навчання;
- прагнення набути компетентності у вказаному напрямі професійної діяльності;
- потреба у саморозвитку та професійному самовдосконаленні.

2) показники когнітивного компонента:

- сутності психологічних засад інклюзивної освіти;

- найновіших психолого-педагогічних технологій моніторингу (діагностики, аналізу, прогнозу тощо) індивідуальних особливостей психофізичного стану дітей;

- технологій, форм, методів, засобів розробки, контролю та корекції плану перспективного індивідуального розвитку учнів з особливими освітніми потребами;

- технологій організації та здійснення психологічного супроводу учнів з особливими освітніми потребами та інших суб'єктів освітнього процесу (учнів традиційного розвитку, батьків учнів, педагогів, адміністрації школи);

- сутності, шляхів та методів прийняття оптимально-конструктивних рішень у складних психолого-педагогічних ситуаціях у закладах інклюзивного навчання;

- сутності процесу саморозвитку та професійного самовдосконалення.

3) показники операційно-діяльнісного компонента:

- позитивно сприймати психофізичні відмінності учнів з особливими освітніми потребами;

- здійснювати моніторинг (діагностику, аналіз, прогноз тощо) індивідуальних особливостей психофізичного стану дітей шляхом застосування найновіших психолого-педагогічних технологій;

- складання, контролю та корекції плану перспективного індивідуального розвитку учнів з особливими освітніми потребами, застосовуючи інноваційні технології, форми, методи, засоби;

- організації та здійснення психологічного супроводу учнів з особливими освітніми потребами та інших суб'єктів освітнього процесу (учнів традиційного розвитку, батьків учнів, педагогів, адміністрації школи);

- прийняття оптимально-конструктивних рішень у складних психолого-педагогічних ситуаціях у закладах інклюзивного навчання;

- саморозвитку та професійного самовдосконалення.

4) показники рефлексійного компонента:

- здатність та готовність до самоаналізу та корекції щодо набуття вказаних вище компетенцій

Існують і негативні професійно-особистісні якості майбутніх фахівців які можуть заважати успішному формуванню готовності до професійної діяльності. До таких якостей можна віднести емоційну нестабільність (конфліктність, роздратованість тощо), нетерпимість у спілкуванні з учнями з особливими освітніми потребами, байдужість, тривожність, схильність до почуття провини, залежність від думки інших, невпевненість у своїх діях (страх перед невдачами), пасивність,

низьку ініціативність та мобільність; орієнтацію у професійній діяльності на гроші та престиж, низька мотивація, відсутність бажання саморозвиватись та навчатись тощо. [11, с. 91]. С. Черкасова серед негативних рис виділяє «емпатію на основі раціоналізму» [6, с. 9].

Важливо виділити пріоритетні шляхи розвитку компетентностей та якостей особистості в структурі готовності майбутнього фахівця до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Насамперед важливою є інформаційна обізнаність щодо законодавства в галузі інклюзивної освіти. Також важливою виступає інтеріоризація теоретичних знань та практичних навичок з багатьох навчальних дисциплін (спеціальна психологія, медична, клінічна психологія, патопсихологія, нейропсихологія, неврологія, психогенетика, проєктування інклюзивного простору та ін.). Для майбутнього фахівця який працюватиме з дітьми з ООП потрібні знання індивідуальних відмінностей дітей враховуючи симптоматику та нозологію відхилень у розвитку. В успішній професійній діяльності важливо володіти психологічними, інноваційними та інформаційно-комунікативними технологіями для роботи з різними категоріями дітей з ООП. Саме кваліфікований фахівець має застосувати варіативність у психодіагностиці, психоконсультативній та психокорекційній та просвітницькій діяльності. Задля успішного формування компонентів готовності майбутнього психолога потрібно розвивати емоційне прийняття дітей з різноманітними типами ООП, готовність залучати дітей з особливими освітніми потребами до комунікативної взаємодії. Майбутній фахівець повинен розвивати себе, отримувати задоволення власною професійною діяльністю. Тобто психологічна готовність майбутніх фахівців до роботи з дітьми з ООП це складне та цілісне особистісне утворення, котре включає сукупність моральних, соціальних, психологічних та професійних якостей і здібностей [16].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Отже, професійна готовність майбутнього психолога до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами є важливою складовою успішності в подальшій професійній діяльності. Саме готовність допомагає майбутньому фахівцеві легко адаптуватися до нових умов праці, успішно виконувати поставлені перед ним цілі та задачі застосовуючи особистий індивідуальний підхід. Якщо психолог розвивав та підвищував свою готовність до подальшої професійної діяльності, то йому буде значно простіше розв'язувати проблемні задачі та уникати професійного та емоційного вигорання, він буде постійно зростати у професійному плані через мотивацію до саморозвитку та

покращення професійних умінь. Якщо ж майбутній фахівець відчуває невпевненість у собі, прослідковує несформованість компонентів готовності до його майбутньої професійної діяльності, то він може формувати свою готовність застосовуючи вищі описані шляхи розвитку. Перспектива подальших досліджень полягає у розширенні шляхів розвитку готовності майбутніх психологів до професійної діяльності, їх модернізація та популяризація у закладах вищої освіти.

Література

1. Бовкуш К. П. Модель формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до взаємодії учнів в умовах інклюзивного навчання. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 6. С. 67–74.
2. Супрун Д. М. Теорія та практика професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03. Київ, 2018. 20 с.
3. Демченко І. І. Підготовка вчителя до роботи в інклюзивній початковій школі: монографія. Умань, 2015. 500 с.
4. Ярая Т. А. Особистісна готовність майбутніх психологів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 19.00.07. Київ, 2014. 20 с.
5. Vaimenova B., Bekovaa Z., Zhubakova S. Psychological readiness of future educational psychologists for the work with children in the conditions of inclusive education. 6th World conference on Psychology Counseling and Guidance, 14–16 May 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/283276700_Psychological_Readiness_of_Future_Educational_Psychologists_for_the_Work_with_Children_in_the_Conditions_of_Inclusive_Education (дата звернення: 6.03.2019).
6. Черкасова С. А. Психолого-педагогическая готовность студентов-психологов к работе в инклюзивных образовательных учреждениях. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=7&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEWiYoYTHjO7gAhVnllsKHa7_CqMQFjAGegQIAxAC&url=http%3A%2F%2Fpsyjournals.ru%2Ffiles%2F57323%2Fpsyclin_2012_4_Cherkasova.pdf&usq=AOvVaw02h4fGK2AWg-8JG7Q57HgA (дата звернення: 06.03. 2019).
7. Масловська Ю. С. Психологічні аспекти інклюзивної освіти. Управління школою. 2015. № 22/24. С. 91–95.
8. Національна стратегія розвитку інклюзивної освіти на 2020–2030 роки: проект. URL: <http://nus.org.ua/news/mon-rozrobylo-strategiyu-rozvytkuinuklyzyvnoyi-osvytdo-2030-roku/> (дата звернення: 17.04.2019).
9. Всесвітня декларація про освіту для всіх (1990). URL: <http://lib.iitta.gov.ua/705557/1/%D0%9D%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B1%D1%8E%D0%BB%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%8C.pdf> (дата звернення: 18.01.2019).
10. Про деякі категорії осіб з особливими освітніми потребами: Постанова Кабінету Міністрів від 14 листопада 2018 р. № 952. URL: <http://zakonodavstvo.com/kabinetu-ministriv-postanovi/postanova-vidlistopada-2018-952-pro-deyakiz64993.html> (дата звернення: 17.12.2018).
11. Калиновська І. С. Підготовка майбутніх практичних психологів до роботи в умовах інклюзивного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів: дис. канд. пед. наук. Умань, 2020. 287 с.
12. Савчук Л. О. «Особлива» дитина в навчанні (за матеріалами наук.-метод. посіб. «Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання»). Рівне, 2010. 44 с.

13. Олена Вознок Особливості професійної діяльності спеціалістів психологопедагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі: методичні рекомендації. Житомир, 2019. 68 с.

14. Варіна Г.Б. Професійна стійкість як інтегративний компонент саногенного потенціалу особистості. Сучасні здоров'язбережувальні технології: монографія / за загальною редакцією проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2018. С. 67-73.

15. Калиновська І. Компоненти та критерії готовності майбутнього психолога до роботи в інклюзивних закладах освіти. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи. 2019. № 2. С. 50–58.

16. Варіна Г. Психологічні засади готовності майбутнього психолога до професійної діяльності в інклюзивному просторі. Актуальні проблеми сучасної психології: шляхи становлення особистості. 2020. № 2. С. 67–73.

References

1. Bovkush K. P. Model formuvannia hotovnosti maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly do vzaiemodii uchniv v umovakh inkliuzyvnoho navchannia. Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii. 2015. № 6. S. 67–74.

2. Suprun D. M. Teoriia ta praktyka profesiinoї pidhotovky psykholohiv v haluzi spetsialnoi osvity: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.03. Kyiv, 2018. 20 s.

3. Demchenko I. I. Pidhotovka vchytelia do roboty v inkliuzyvniї pochatkovii shkoli: monohrafiia. Uman, 2015. 500 s.

4. Yaraia T. A. Osobystisna hotovnist maibutnikh psykholohiv do profesiinoї diialnosti v umovakh inkliuzyvnoi osvity: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk. Kyiv, 2014. 20 s.

5. Baimenovaa B., Bekovaa Z., Zhubakova S. Psychological readiness of future educational psychologists for the work with children in the conditions of inclusive education. 6th World conference on Psychology Counseling and Guidance, 14–16 May 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/283276700_Psychological_Readiness_of_Future_Educational_Psychologists_for_the_Work_with_Children_in_the_Conditions_of_Inclusive_Education (data zvernennia: 6.03.2019).

6. Cherkasova S. A. Psykholoho-pedahohycheskaia hotovnost studentov-psykholohov k rabote v ynkluzyvnykh obrazovatelnykh uchrezhdeniakh. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=7&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewiYoYTHjO7gAhVnIIsKHa7_CqMQFjAGegQIAxAC&url=http%3A%2F%2Fpsyjournals.ru%2Ffiles%2F57323%2Fpsyclin_2012_4_Cherkasova.pdf&usq=AOvVaw02h4fGK2AWg-8JG7Q57HgA (data zvernennia: 06.03. 2019).

7. Maslovska Yu. S. Psykholohichni aspekty inkliuzyvnoi osvity. Upravlinnia shkoloiu. 2015. № 22/24. S. 91–95.

8. Natsionalna stratehiia rozvytku inkliuzyvnoi osvity na 2020–2030 roky: proekt. URL: <http://nus.org.ua/news/mon-rozrobylo-strategiyu-rozvytkuinklyuzyvnoyi-osvity-do-2030-roku/> (data zvernennia: 17.04.2019).

9. Vsesvitnia deklaratsiia pro osvitu dlia vsikh (1990). URL: <http://lib.iitta.gov.ua/705557/1/%D0%9D%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B1%D1%8E%D0%BB%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%8C.pdf> (data zvernennia: 18.01.2019).

10. Pro deiaki katehoriї osib z osoblyvymy osvitynymy potrebamy: Postanova Kabinetu Ministriv vid 14 lystopada 2018 r. № 952. URL: <http://zakonodavstvo.com/kabinetaministriv-postanovi/postanova-vidlystopada-2018-952-pro-deyaki364993.html> (data zvernennia: 17.12.2018).

11. Kalynovska I. S. Pidhotovka maibutnikh praktychnykh psykholohiv do roboty v

umovakh inkliuzyvnogo navchannia uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv: dys. kand. ped. Nauk. Uman, 2020. 287 s.

12. Savchuk L. O. «Osoblyva» dytyna v navchanni (za materialamy nauk.-metod. posib. «Dity z osoblyvymy osvitnimy potrebamy ta orhanizatsiia yikh navchannia»). Rivne, 2010. 44 s.

13. Olena Vozniuk Osoblyvosti profesiinoi diialnosti spetsialistiv psykhologopedagogichnoho suprovodu dytyny z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v inkliuzyvnomu osvitnomu prostori: metodychni rekomendatsii. Zhytomyr, 2019. 68 s.

14. Varina H.B. Profesiina stiikist yak intehratyvnyi komponent sanohennoho potentsialu osobystosti. Suchasni zdoroviazberezhuvalni tekhnologii: monohrafiia / za zahalnoi redaktsiieiu prof. Yu. D. Boichuka. Kharkiv: KhNPU im. H. S. Skovorody, 2018. S. 67-73.

15. Kalynovska I. Komponenty ta kryterii hotovnosti maibutnoho psykhologa do roboty v inkliuzyvnnykh zakladakh osvity. Psykhologo-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly. 2019. № 2. S. 50–58.

16. Varina H. Psykhologichni zasady hotovnosti maibutnoho psykhologa do profesiinoi diialnosti v inkliuzyvnomu prostori. Aktualni problemy suchasnoi psykhologii: shliakhy stanovlennia osobystosti. 2020. № 2. S. 67–73.

Paper received/Надійшла : 07.05.2021